

УДК 811.512.161'374.7

Сіленко Н. В.

ВЕРБАЛІЗАЦІЯ КОНЦЕПТУ ПРАЦЯ В ТУРЕЦЬКІЙ МОВНІЙ КАРТИНІ СВІТУ

Статтю присвячено дослідженню проблеми інтерпретації поняття концепт у лінгвістиці, схарактеризовано погляди вчених на з'ясування природи даної когнітивної одиниці в турецькій мовній картині світу, проаналізовано концепт ПРАЦЯ на прикладі фразеологічних одиниць турецької мови, виокремлено асоціативні моделі зазначеного концепту.

Ключові слова: когнітивна лінгвістика, концепт, мовна картина світу, фразеологічна одиниця, турецька мова.

Сіленко Н. В. Вербализация концепта ТРУД в турецкой языковой картине мира. – Статья.

Статья посвящена изучению проблемы интерпретации понятия концепт в лингвистике, охарактеризовано взгляды ученых относительно уточнения природы данной когнитивной единицы в турецкой языковой картине мира, проанализировано концепт ТРУД на примере фразеологических единиц турецкого языка, выделено ассоциативные модели указанного концепта.

Ключевые слова: когнитивная лингвистика, концепт, языковая картина мира, фразеологическая единица, турецкий язык.

Silenko N. V. Verbalization LABOR of the concept in the Turkish language world. – Article.

The proposed article is dedicated to the research problem of interpretation of the notion concept in linguistics, characterized the views of scientists on clarifying the nature of the cognitive units in the Turkish language picture of the world, analyzed the concept of labor by the example of phraseological units of the Turkish language, allocated associative model of this concept.

Key words: cognitive linguistics, concept, language picture of the world, phraseological unit, the Turkish language.

У сучасному мовознавстві спостерігається підвищена увага до вивчення мови крізь призму антропоцентричної парадигми, яка повернула людині статус «мірила всіх речей», спрямувавши її в центр «світотворення».

Наприкінці 90-х років ХХ століття у складі когнітивної лінгвістики виокремилась нова галузь – лінгвоконцептологія. Вона була виокремлена шляхом партогенеза з лінгокультурології з достатньо складним категоріальним апаратом, зі своїми методологічними алгоритмами досліджень. Метою став опис концептів і мовних засобів їхньої репрезентації. У контексті сучасних лінгвоконцептологічних проблем особливо привертає увагу проблема концептуальної репрезентації фрагментів знання, коли до опису вербальних форм вираження концептуальних структур залучається ще й аналіз екстралінгвальних чинників.

Головним поняттям лінгвоконцептології є концептуалізація – один із процесів пізнавальної діяльності людини, що полягає в осмисленні й упорядкуванні результатів внутрішнього рефлексивного досвіду людини й уявлень про об'єкти, явища дійсності та їхні ознаки. Це сприяє формуванню концептуальної системи, складниками якої є концепти – інформаційні структури свідомості, різносубстратні за способами формування та представлення знань про певні об'єкти та явища [7, 403].

Термін «концепт» стрімко увійшов у термінологічну систему як турецької, так і української мови. Сьогодні без нього важко уявити науковий апарат дослідника. У науковій літературі знаходимо різні аспекти інтерпретації концепту, які відображають складну й суперечливу природу самого концепту і наукового знання про нього. Мовознавці по різному підходять до трактування цього поняття.

Актуальність дослідження визначається загальною тенденцією сучасної лінгвістичної когнітивістики до вивчення одного з важливих фрагментів мовної картини світу, концепту ПРАЦЯ, що є значущою одиницею у свідомості турецького народу, а також важливим джерелом достатку, дзеркалом людини, інструментом продовження життя та здобуття різноманітних навичок та вмінь. Дане дослідження дозволить ближче ознайомитись з культурою та менталітетом турецького народу.

Протягом останнього часу досить активно проводяться дослідження різних аспектів концептології через призму лінгвокультурології. Адже культура, до якої занурений індивід, опосередкує процеси концептуалізації. Концепт є головним осередком культури в ментальному світі людини, за посередництвом чого людини входить до культури і впливає на неї [9, 40-41]. Дослідженням когнітивної лінгвістики присвячені праці як зарубіжних, так і вітчизняних учених (А. Вежбицької, І.О. Голубовської, С.А. Жаботинської, В.В. Красних, О.С. Кубрякової, Ю.С. Степанова, О.О. Селіванової, В.М. Телії та інших). У тюркології сформувався власне підґрунтя концептуального аналізу за рахунок досліджень окремих складових мовної картини світу турецького народу (І. Л. Покровська, Н. П. Сидоріна, З. М. Мотигуліна, А. І. Кошенкова, Р. Р. Карімова та інші). У Туреччині вагомий внесок у розвиток когнітивної лінгвістики зробив такий дослідник, як Е. Хубер, який загалом окреслює місце лінгвістики в когнітології, а також приділяє увагу зв'язку мови і мислення у процесі пізнання.

Однак є ще достатня кількість не достеменно вирішених питань, а саме експлікації особливостей універсальних концептів у турецькій мові. Концепт ПРАЦЯ посідає вагоме місце у ціннісній ієрархії турецької нації.

Об'єктом дослідження є концептосфера турецької мовної картини світу.

Предметом дослідження є зміст концепту ПРАЦЯ, представлений у турецькій мовній картині світу.

Метою дослідження є визначення характеристики концепту ПРАЦЯ в турецькій лінгвокультурі шляхом проведення аналізу з метою виявлення способів його представлення через паремії в турецькій мові.

Методом дослідження є метод концептуального аналізу, в реалізації якого використані прийоми семантичного аналізу словникових дефініцій, метод суцільної вибірки, який використовувався під час пошуку фактичного матеріалу зі словників; аналіз словникових дефініцій; кількісні підрахунки, які дали нам змогу оцінити кількісні показники ознак концепту ПРАЦЯ, а також метод критичного аналізу, який було використано для вивчення корпусу наукових праць попередників.

Наукова новизна одержаних результатів полягає у тому, що в українській тюркології не було проаналізовано один з універсальних і ключових концептів у турецькій культурі – концепт ПРАЦЯ, який має своє продовження в пареміологічному аспекті мови фольклору цієї нації. Таким чином, у роботі вперше окреслено національно-культурну специфіку концепту ПРАЦЯ, репрезентованого турецькими фраземами.

Характерну рису науки про мову становить орієнтація на перехід від позитивного знання до глибинного на шляхах цілісного синтетичного осягнення мови як антропологічного й когнітивного феномена [1, 25]. За визначенням, запропонованим М. П. Кочерганом, когнітивна лінгвістика (від англ. «знання», «пізнавальна здатність») – мовознавчий напрям, який функціонування мови розглядає як різновид когнітивної, тобто пізнавальної діяльності, а когнітивні механізми та структури людської свідомості досліджує через мовні явища [4, 176].

Мета когнітивної лінгвістики – зрозуміти, як здійснюються процеси сприйняття, категоризації, класифікації і осмислення світу, як відбувається накопичення знань, які системи забезпечують різні види діяльності з інформацією. Саме мова відкриває найбільш природний доступ до свідомості і розумових процесів, причому зовсім не тому, що деякі результати розумової діяльності виявляються вербалізованими, а тому, що «ми знаємо про структури свідомості тільки завдяки мові, яка повідомити про ці структури і описує їх будь-якою природною мовою» [5, 41].

Наприкінці ХХ століття у складі когнітивної лінгвістики виокремилася нова галузь – лінгвоконцептологія. Головним поняттям лінгвоконцептології є концептуалізація – один із процесів пізнавальної діяльності людини, що, за тракту-

ванням О. С. Кубрякової, полягає в «осмисленні отриманої нею інформації, яка надходить із різних каналів і призводить до творення концептів, концептуальних структур і всієї концептуальної системи в мозку (психіці) людини» [5, 158].

О.О. Селіванова стверджує, що результатом концептуалізації є «формування концептуальної системи – системи концептів у свідомості людини або колективній свідомості етносу, що відтворює у вигляді знань уявлення про світ і дійсність та результати внутрішнього рефлексивного досвіду. Концептуальна система фіксує інформацію, яка надходить до неї у мовній і невербальній формі різним шляхом: починаючи від органів чуття, у результаті осмислення, на підставі інтуїції поза-свідомих процесів» [8, 405].

Основним семантичним поняттям у когнітивній лінгвістиці є «концепт» і саме цим когнітивна лінгвістика найбільшою мірою відрізняється від інших напрямів дослідження семантики. У сучасній лінгвістиці все більшу увагу дослідників привертають механізми відображення мовного реального світу, систематизація та аналіз концептів у широкому мовному просторі. Проте, незважаючи на те, що поняття концепт можна вважати для сучасної когнітивістики утвердженням, зміст цього поняття варіює в концепціях різних наукових шкіл та окремих учених. Справа в тому, що концепт – категорія розумова, що це дає великий простір для її тлумачення. Слово реалізує себе в мові, концепт формується у культурі та її текстах. Матеріалом для вивчення концептів слугують відповідні тексти, особливо прислів'я, приказки, сталі словосполучення, афоризми.

У сучасній лінгвістиці класичним тлумаченням терміна «концепт» вважають визначення, яке запропонувала дослідниця О. С. Кубрякова, а саме: концепт – це «термін, що слугує для пояснення одиниць ментальних і психічних ресурсів нашої свідомості й тієї інформаційної структури, що відображає знання і досвід людини; це оперативна змістовна одиниця пам'яті, ментального лексикону, концептуальної системи та мови мозку, всієї картини світу, відображеної у психіці людини. Ядром концепту є поняття, фіксоване у вигляді пропозиційних структур і позначене певною номінативною одиницею» [5, 90]. Дослідниця вважає, що концепт виникає не безпосередньо зі значення слова, а є результатом зіткнення значення слова з особистим і народним досвідом людини, тобто концепт є посередником між словом та реальністю» [5, 95].

Концепт, є результатом взаємодії ряду факторів, таких як національна традиція, релігія, фольклор, ідеологія, життєвий досвід, образи мистецтва, відчуття і система цінностей.

О. О. Селіванова пропонує власне визначення концепту: «Концепт – інформаційна структура сві-

домості, різносубстратна, певним чином організована одиниця пам'яті, яка містить сукупність знань про об'єкт пізнання, вербальних і невербальних, набутих шляхом взаємодії п'яти психічних функцій свідомості й поза свідомості» [7, 249].

С. А. Жаботинська розглядає концепт – як будь-яку оперативну одиницю мислення, яка може мати, а може й не мати чіткої логічної форми [2, 28].

На думку Ю.С. Степанова, «концепт – посередник, через який людина занурюється в культуру. Це «головне гніздо» культури у ментальному світі людини. Концепт – це ніби згусток культури у свідомості людини; те, у вигляді чого культура входить у ментальний світ людини. А з іншого боку, концепт – це те, за посередництвом чого людина-буденна, проста людина, сама входить у неї. Наприклад, той «пучок» уявлень, понять, знань, асоціацій, переживань, що супроводжує слово закон, і є концепт «закон». На відміну від понять концепти не лише мисляться, вони переживаються. Вони – предмети емоцій, симпатій та антипатій. Концепт – основна ланка культури у ментальному світі людини» [10, 343].

Концепт – це одиниця концептосфери, значення – одиниця семантичної системи, семантичного простору мови. Значення своїми системними семантиками передає певні ознаки, що утворюють концепт, але це завжди лише частина смислового змісту концепту. Для експлікації концепту необхідні численні лексичні одиниці, а отже, багатозначень.

Попри всі розбіжності в розумінні концептів, методах їх аналізу і способах опису, дослідники сходяться у тому, що а) концепт є одиницею свідомості, тобто ментальним утворенням; б) він має речове вираження засобами мови, тобто є вербалізованим (репрезентованим, об'єктивованим тощо); в) крізь аналіз сукупності мовних засобів, що його об'єктивують, можна скласти уявлення про зміст і структуру концепту в концептосфері й описати цей концепт.

Отже, незважаючи на численні визначення науковців, найвлучніше визначення, на нашу думку, запропонував Ю. С. Степанов. Адже концепт є свого роду посередником, за допомогою якого людина занурюється в культуру. Концепт багатовимірний, у ньому можна виділити як раціональне, так й емоційне, як абстрактне, так і конкретне, як універсальне, так і етнічне, як загальнонаціональне, так і індивідуально-особистісне.

Одним із універсальних і ключових концептів для більшості етнічних культур з огляду на домінуючість взаємозв'язку людина – світ в антропоцентричній парадигмі досліджень є концепт ПРАЦЯ. Даний концепт представлений в будь-якій етнічній культурі та становить цікавий предмет для дослідження. Слідом за Ю.С. Степановим, ми вважаємо, що концепт ПРАЦЯ належить

до концептів-констант, що мають в турецькій культурі статус базових, тобто найбільш важливих, які впливають на розвиток інших концептів і всієї концептосфери в цілому [10, 58].

Дослідник В. В. Карасик зазначав: «Праця розглядається як прояв духовного життя, причому працьовитість є характерним виразом духовності; трудова діяльність для людини є досягненням краси і гармонії» [3, 76]. Учені досліджували етнокультурні відмінності концепту ПРАЦЯ в різних мовних картинах світу (В. І. Карасик, Н. А. Купина).

У побудові номінативного поля концепту ПРАЦЯ в турецькій мові ми виділили й проаналізували різноманітні номінації досліджуваного концепту. Отже, ядро номінативного поля даного концепту містить основну лексему *iş*, яка становить назву концепту, та 3 синоніми, що номінують концепт ПРАЦЯ у турецькій мові – *emek*, *çalışma*, *işçilik*.

За рахунок аналізу частотності використання, стилістичної нейтральності та етимології ключовим словом-репрезентантом концепту ПРАЦЯ було обрано лексему *iş* – праця.

Ядро номінативного поля було побудоване за допомогою розширення синонімічного ряду, а також на основі «Закону Шпербера», який передбачає, що ті слова, які найчастіше використовуються в словникових статтях та літературних чи публіцистичних текстах є найяскравішими засобами об'єктивності концепту, несуть найбільше смислове навантаження та передають найяскравіші його ознаки (відображення популярності денотата концепту).

Ядро концепту ПРАЦЯ не є досить об'ємним, адже містить лише три лексичні одиниці, які є основними способами прямої номінації обраного концепту: *emek* – праця, *çalışma* – робота, праця, діяльність, *işçilik* – праця, робота.

Унаслідок побудови лексико-фразеологічного поля було виокремлено ряд характеристик, якими наділяється ПРАЦЯ в турецькій мовній картині світу: *İlginç* – цікава, *günlük* – щоденна, *yorucu* – виснажлива, *beden* – фізична, *kafa / fiki* – розумова, *entelektüel* – інтелектуальна, *acil* – термінова, *can sıkıcı* – нудна, *sevgili* – улюблена, *sürekli* – постійна, *geçici* – тимчасова, *kolay* – легка, *zor* – важка, *iyi* – хороша, *kötü* – погана, *bilimsel* – наукова, *sorumlu* – відповідальна, *önemli* – важлива, *alışılmamış* – незвична, *gereksiz* – непотрібна, *mükemmel* – неперевершена, *ortaklaşa* – колективна, *kaliteli* – якісна, *yararsız* – марна, *zararlı* – шкідлива, *ev* – домашня, *emekli* – кропітка, *monoton* – монотонна, *yoğun* – напружена, *verimli* – плідна і т. д.

До лексико-фразеологічного поля належать також одиниці, які мають у своєму складі одну з лексем, що входять до ядра номінативного поля, де номінізовані певні ознаки концепту. Методом

суцільної вибірки з фразеологічних словників ми зафіксували низку репрезентацій концепту ПРАЦЯ в турецькій мові, деякі з них: *İş ayağadüşmek* – займатися справами некомпетентним людям; *İş başa düşmek* – виплутуватися зі справи самотужки; *İşini yoluna koymak* – справно виконувати роботу; *İşin ada binmek* – найшла коса на камінь; *İş çığırından çıkmak* – ускладнюватися, заплутуватися справі.

Для виявлення всіх можливих інтерпретацій концепту ПРАЦЯ в турецькій лінгвокультурі дуже інформативним є пареміологічне поле, яке вибудовується шляхом вибірки паремій, що містять слова ядра номінативного поля концепту. Даний концепт актуалізує загальнолюдські цінності найбільш яскраво порівняно з іншими концептами в турецькій мові, оскільки праця невід’ємна частина життєдіяльності людини.

Концепт ПРАЦЯ виражається в турецькій мові безліччю лексичних, фразеологічних, пареміологічних одиниць. Даний концепт є значущою одиницею у свідомості турецького народу.

Під час побудови пареміологічного поля було визначено, що ключовим словом-репрезентантом, яке об’єктивує досліджуваний концепт, є лексема *İş* – *Праця, Робота*, як найбільш частотно вживана одиниця, а також лексеми *Emek* – *Праця, Чалышта* – *Праця, Робота*, що є синонімами до головного слова.

Пареміологічне поле побудоване з метою встановлення певної частини периферії номінативного поля концепту ПРАЦЯ. Шляхом суцільної вибірки ми зафіксували сорок дві паремії, що містять ключове слово-репрезентант та його синоніми. Серед них: *Akşamın işini sabaha bırakma* – Не відкладай на завтра те, що можна зробити сьогодні (досл. Вечірню роботу на ранок не відкладай). *Bir işi bitirmeden öbür işe koşma* – За все братися – нічого не зробити (досл. Не закінчивши однієї справи, за другу не берись). *Emeksiz (emek olmazsa) yemek olmaz* – Хто не працює, той не їсть (досл. Їжі без праці не буває). *İş insanın aynasıdır* – По роботі і майстра знати (досл. Робота – дзеркало людини). *Aynası iştir kişinin, lafa bakılmaz* – Більше довіряй ділу, аніж слову (досл. Дзеркало людини – його робота, а не слова). Було проаналізовано близько двохсот лексичних одиниць, які утворюють номінативне поле обраного концепту та становлять ґрунтовну базу для дослідження та побудови когнітивної структури концепту ПРАЦЯ в турецькій лінгвокультурі.

Так, проаналізувавши наявний матеріал, ми мали змогу прослідкувати ієрархічну систему когнітивних ознак досліджуваного концепту, що має такий вигляд (спочатку зазначено безпосередньо когнітивну ознаку, потім вказана кількість та відсоткове число одиниць, за допомогою яких виражена ця ознака, а далі подано мовні одиниці, що є прикладами до даної кон-

кретної когнітивної ознаки): **Праця – це джерело достатку (10 паремій 14%)** *Emeksiz (emek olmazsa) yemek olmaz; İşine hor bakan boynuna torba takar; Emek olmadan yemek olmaz; İşini kış tut da yaz çıkarsa bahtına. Залежність результату роботи від професіоналізму майстра (8 паремій 11,2%)* *İş insanın aynasıdır; Sen işten korkma, iş senden korksun; Aynası iştir kişinin, lafa bakılmaz; Adamın iyisi işbaşında (alışverişte) belli olur. Праця допомагає людині знайти своє місце в житті (3 паремії 4,2%)* *Çalışan iyi bir yere gelir, çalışmayan öyle kalır; İnsan çalışmadıkça ne yapacağını kestiremez. Праця – це наука (3 паремії 4,2%)* *İş hayatındaki en büyük yetenek diğerleriyle iyi geçinip onların yaptıklarında etkili olabilmektir. Праця є джерелом щастя (2 паремії 2,8%)* *Ne kadar çok çalışırsan o kadar mesut olursun; Çalışmak, hayatın en önemli şartıdır. İnsanlık, mutluluğu ancak bununla ulaşabilecektir. Праця – це процес взаємодопомоги (3 паремії 4,2%)* *İş elbirliğiyle olur; Az eli aştı gör, çok eli işte gör; Dostlar çalışmakla ağırlanır düşmanlar ise çalışmakla uğurlanır. Праця – це інструмент продовження життя (3 паремії 4,2%)* *İşleyen demir pas tutmaz; Yuvarlanan taş yosun tutmaz; Boş oturmak pas gibidir, insanı çalışmaktan çok daha çabuk eskitir. Праця – це діяльність, що дозволяє розраховувати виключно на власні сили (2 паремії 2,8%)* *Çalışmak ibadetin yarısıdır; Çalışıp da tevekkül etmek, bir yere çekilip ibâdet yapmaktan hayırlıdır. Праця – це діяльність, в яку необхідно вкладати душу (2 паремії 2,8%)* *Kalbinizi işinizin ve işinizi de kalbinizin içine yerleştirmelisiniz. Праця – це діяльність, що відганяє зло (1 вислів 1,4%)* *Çalışanlar, kötülük düşünmeye vakit bulamazlar. Праця – це панацея від усіх нещасть (1 паремія 1,4%)* *Dertler için tek bir deva vardır; dünyanın bütün ilaçlarından iyidir; çalışmak. Праця – це процес самозаохочення (1 паремія 1,4%)* *Bir işe girişmek için iyi bir gerekçemiz yoksa, ona başlatmak için iyi bir nedenimiz var demektir. Праці підвласно все (1 паремія 1,4%)* *Çalışmak, herşeyi fethereder. Праця вимагає терпіння (3 паремії 4,2%)* *Dünyanın en güç işi birşeyin nasıl yapılacağını bilirken, başka birinin nasıl yapmadığını ses çıkarmadan seyretmektir; Sabreyle işine, hayır gelir başına. Праця – це виснажливий процес, який вимагає сумлінного ставлення людини (2 паремії 2,8%)* *Hiç ölmeyecekmiş gibi dünya için, yarın ölecekmiş gibi de ahiret için çalış; Yüz yaşına kadar yaşayacakmış gibi çalış ve yarın ölecekmiş gibi dua et.*

Таким чином, підсумувавши вищенаведені когнітивні ознаки, ми можемо стверджувати, що паремії, які об’єктивують концепт ПРАЦЯ в турецькій мові, характеризують його виключно з позитивного боку як важливий та ключовий процес у житті людини, що сприяє її розвитку, забезпечує її усім необхідним та сприяє набуттю

необхідних навичок і вмінь. Проведений аналіз фразеологічних одиниць показує, що праця, робота, їх якісне виконання позитивно оцінюються в турецькому суспільстві. У фразеологічному корпусі схвалюється активна діяльність людини, її бажання добре і якісно працювати.

Після аналізу когнітивних ознак концепту ПРАЦЯ в турецькій лінгвокультурі була встановлена характеристика багатогранності, різноплановості, всебічності та всеосяжності, якими наділяється концепт в рамках турецької концептосфери. Проте, найактуальнішою для носіїв турецької мови є когнітивна ознака, що характеризує працю як джерело достатку людини, а також як головний показник людської сутності. Кількість паремій, що несуть в собі таку конотацію складає 25,2%.

Варто зазначити, що в досліджених нами пареміях, що об'єктивують концепт ПРАЦЯ у турецькій мові, немає жодної когнітивної ознаки, яка б містила у собі негативну конотацію даного концепту. Тобто праця усвідомлюється як загальнолюдська утилітарно-практична цінність.

Трудова діяльність розглядається у турецькій культурі як щось звичайне, повсякденне, праця розуміється не як заслуга чи обов'язок, а як звичайна умова життя. Праця для турецької лінгвокультурної спільності стала найважливішим чинником, що визначає її світобачення і світорозуміння.

Концепт є віддзеркаленням культурно-мисленнєвої сутності. Таким чином, у досліджуваних культурах знаходимо свідчення позитивного ставлення до праці та працелюбності, у цих культурах праця розуміється як джерело матеріального благополуччя, успіху та процвітання. Таким чином універсальний концепт ПРАЦЯ, розглянутий з етноцентричної точки зору, доводить, що, крім універсальності, він несе в собі і національні особливості, які відбиваються у мовах розглянутих культур.

Увесь комплекс зазначених проблем, поряд з іншими особливостями фразеологічних одиниць, зокрема, дослідження семантики оцінних фразеологічних одиниць турецької мови як елемент національно-мовної картини світу, є завданням для наших подальших наукових розвідок.

Література

1. Апресян. Ю. Д. Лексическая семантика. Синонимические средства языка / Ю. Д. Апресян. – М. : Наука, 1995. – 121 с.
2. Жаботинская С. А. Концептуальный анализ: типы фреймов // Вестник Черкасского университета. – Сер. Филологические науки. – 1999. – Вып. 11. – 276 с.
3. Карасик В. И. Языковой круг: личность, концепты, дискурс: [монография] / В. И. Карасик – Волгоград: Перемена, 2002. – 477 с.
4. Кочерган М. П. Загальне мовознавство / М. П. Кочерган. – К. : Академія, 2010. – 463 с.
5. Кубрякова Е. С. Краткий словарь когнитивных терминов / Е. С. Кубрякова. – М. : Наука, 1996. – 248 с.
6. Купина Н. А. Лингвистический анализ художественного текста / Н. А. Купина. – М. : Просвещение, 1980. – 278 с.
7. Селіванова О. О. Сучасна лінгвістика: напрями та аспекти: підручник / О. О. Селіванова. – Полтава: Довкілля-К, 2008. – 712 с.
8. Селіванова О. О. Актуальні напрями сучасної лінгвістики (аналітичний огляд) / О. О. Селіванова. – К. : Видавн. Укр. фітосоціолог. центру, 1999. – 148 с.
9. Степанов Ю. С. Концепт. Словарь русской культуры: опыт исследования / Ю. С. Степанов – М. : Языки русской культуры, 1997. – 824 с.
10. Степанов Ю. С. Константы: Словарь русской культуры: Изд. 2-е, испр. и доп. – М. : Академический Проект, 2001. – 982 с.